

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ У ЗАКОРДОННИХ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЯХ

Розвиток офшорного бізнесу – явище, спричинене наявністю об'єктивного протиріччя між інтересами підприємців та інтересами держави (а водночас – збіг інтересів урядів офшорних юрисдикцій і міжнародних корпорацій). Держави зі звичайним режимом оподаткування зацікавлені у найбільш повному зборі податків із доходів, що були отримані від використання сформованих на їхніх територіях факторів виробництва, і декларують провідними принципами оподаткування його обов'язковість і рівність. Підприємці ж у всі часи намагалися за найменшої можливості обійти цю обов'язковість, і офшорні території дозволяють робити це цілком легальним способом.

Як відомо, у світі діють два основні принципи оподаткування доходів міжнародних компаній – за джерелом походження інвестиційного капіталу та за джерелом походження доходу. Перший принцип (принцип резидентної належності, або принцип доміцилю (місця реєстрації юридичної особи) полягає у тому, що доходи юридичних осіб оподатковуються лише в тій країні, де таку особу зареєстровано. Такий підхід є цілком справедливим в оподаткуванні факторів виробництва, однак в оподаткуванні доходу від використання цих факторів важливо також ураховувати джерела їх походження, тобто застосувати другий принцип. Він полягає в тому, що доходи компанії оподатковуються лише в тій країні, де вони виникли. Очевидно, що таке оподаткування еквівалентне обкладенню податком на інвестиції, оскільки в цьому випадку вирішальним фактором вважається не статус інвестора, а місце використання капіталу.

На практиці держави здебільшого комбінують названі принципи залежно від того, як держава оцінює порівняну значимість факторів: необхідності іноземних інвестицій, наслідків для доходів держави, внутрішніх адміністративних можливостей та очікуваного рівня співпраці з конкуруючими юрисдикціями. Так, більшість із країн, що розвиваються (в їх числі і найбільш відомі офшорні центри), відмовилися від оподаткування отриманих за кордоном доходів резидентів, керуючись, насамперед, міркуваннями адміністративної доцільності, до того ж оподаткування доходів нерезидентів всередині країни робить офшорні юрисдикції інвестиційно непривабливими. Тому країни, що розвиваються, найчастіше використовують принцип

резидентності компанії. У випадку з промислово розвинутими країнами проблеми мають інший характер – усередині цієї групи держав існує відносно збалансований двосторонній рух факторів виробництва. Тому вони приділяють більшу увагу проблемам розподілу податкового навантаження на фактори виробництва, намагаючись в оподаткуванні доходів своїх компаній охопити їхні всесвітні доходи до вирахування податків і застосовуючи еквівалентну ставку щодо доходів нерезидентів із внутрішніх джерел.

Різниця у підході до оподаткування доходів компаній різних держав обумовлює існування проблеми подвійного оподаткування – тобто оподаткування доходів два рази – у країні їх походження та країні походження капіталу. Історично необхідність у подоланні ефекту подвійного оподаткування стала актуальною лише на початку ХХ ст., хоча перший договір з уникнення подвійного оподаткування було укладено ще в 1841 р. між Францією та Бельгією. В типових договорах про уникнення подвійного оподаткування звичайно закладається норма про розмежування статусів компаній, що ведуть повноцінну господарську діяльність у країні своєї реєстрації та компаній, що використовуються лише як управлінські чи посередницькі бази у торговельних і фінансових операціях.

Раніше ефект подвійного оподаткування міг нівелюватися лише за рахунок використання методу вирахувань із бази оподаткування: у державі походження капіталу в оподаткуванні доходу з оподаткованої бази вираховується сума вже сплаченого податку, і ця різниця оподатковується на загальних підставах. Зараз більшої популярності набув метод податкового кредиту, який передбачає зменшення суми податкового зобов'язання в країні походження капіталу на величину сплаченого податку за кордоном. Цей метод видається більш справедливим, оскільки податкове зобов'язання розподіляється між державами лише у чітко встановлених обсягах. Проте різниця у податкових нормах двох держав може призвести до ускладнення розрахунку податку і процесу господарських трансакцій між структурними підрозділами компанії в різних державах.

Отже, дія двох факторів – наявність внутрішнього пільгового оподаткування певних видів господарської діяльності (або й повне звільнення їх від оподаткування) та укладення низки угод про уникнення подвійного оподаткування з розвинутими країнами світу створюють сприятливі умови для ведення офшорного бізнесу. Це надає змогу підприємствам маніпулювати трансфертними цінами й розподіляти доходи між підрозділами своєї компанії таким чином, щоби максимально зменшити податкові зобов'язання.